

[gepubliceerd in AMI 2003-6, p. 222-223]

Gerechtshof Den Haag 4 september 2003 (Scientology/Spaink)

http://www.rechtspraak.nl/uitspraak/showdetail_homepage.asp?ljn=AI5638

(Mrs. Fasseur-van Santen, Kiers-Becking en Ottevangers)

Publicatie van Scientology-documenten op web site van publiciste Karin Spaink is geen geoorloofd citeren in de zin van art. 15a Aw, omdat de documenten niet rechtmatig openbaar waren gemaakt, maar toch toegestaan op grond van de informatievrijheid van art. 10 EVRM.

Internet service-providers verschaffen slechts de technische faciliteiten om openbaarmaking door anderen mogelijk te maken, maar maken niet zelf openbaar.

[art. 15a Auteurswet, art. 10 EVRM, art. 12 Auteurswet]

Noot

P.B. Hugenholtz

Voor een sekte die verkondigt dat wij onze aardse problemen hebben te wijten aan buitenaardse wezens die een miljoen jaar geleden deze planeet bevolkten, gaan zeven jaar procederen ongetwijfeld in een oogwenk voorbij. Normale mensen, zoals de lezers van dit blad, zullen echter verbaasd zijn geweest dat de zaak die Scientology in 1996 tegen Karin Spaink en een aantal internetproviders had aangespannen, nog steeds liep. Voor Spaink c.s. valt zelfs te vrezen dat het arrest van het Haagse hof, dat hierboven is afgedrukt, niet het laatste bedrijf in de Scientology-saga zal zijn. Inmiddels is cassatieberoep ingesteld, en een gang naar het Europese Hof voor de Rechten van de Mens lijkt daarna voor de hand liggen; zie het interview met Karen Spaink in *Webwereld*, www.webwereld.nl/bijlage/03_36_i.phtml.

Auteursrechtliefhebbers zijn intussen ruimschoots aan hun trekken gekomen. De uitspraak van de Haagse President over de aansprakelijkheid van internetproviders creëerde een precedent dat wereldwijd de aandacht trok en inmiddels in de Richtlijn inzake elektronische handel (2000/31/EG) is gecodificeerd; Pres. Rb. Den Haag 12 maart 1996, *Informatierecht/AMI* 1996-5, p. 96. Het vonnis van de Haagse rechtbank in de bodemprocedure bevestigde dat providers slechts aansprakelijk zijn voor het toegang verlenen tot inbreukmakende websites, nadat zij van de inbreuk op de hoogte zijn gesteld; Rb. Den Haag 9 juni 1999, *Informatierecht/AMI* 1999-7, p. 113 m.nt. K.J. Koelman.

Over de positie van de internetproviders gaat bovenstaand arrest – het hoger beroep in de bodemprocedure – echter vrijwel niet. Het Haagse hof is van oordeel dat Spaink geen auteursrechtinbreuk heeft gepleegd, en komt daardoor aan de aansprakelijkheid van de providers nauwelijks toe. Het hof volstaat met de vaststelling, die ook al in eerste instantie was gemaakt, dat providers anders dan uitgevers niet zelf openbaarmaken (ro. 12). Maar ook dit arrest bevat veel stof voor auteursrechtelijke overpeinzing.

Allereerst over de reikwijdte van artikel 15a Aw. Het *Fishman affidavit* (een gerechtelijke verklaring van een Scientology-spijtoptant, waarin de litigieuze documenten waren vervat) is

volgens het hof niet ‘rechtmatig openbaar gemaakt’, zodat Spaink zich niet op het citaatrecht kon beroepen. Dat oordeel verbaast op het eerste gezicht; de documenten waren immers al onder meer dan 25.000 Scientology-cursisten rechtmatig, zij het vertrouwelijk, verspreid. De manier waarop het hof tot dit oordeel komt is dan ook niet overtuigend (ro. 7.7 en 7.8). Het hof gaat te rade bij het openbaarmakingsbegrip van art. 1 jo. 12 Aw (het recht van openbaarmaking), maar dat recht wordt doorgaans zeer ruim uitgelegd.

Toch valt er voor de interpretatie van het hof veel te zeggen. De eis dat slechts uit rechtmatig openbaar gemaakte werken mag worden geciteerd, vormt een weerslag van het ‘droit de divulgation’, het recht van *eerste* openbaarmaking. Dat is een moreel recht, niet het exploitatierecht waar het hof aansluiting bij heeft gezocht. Daarom is goed verdedigbaar dat het begrip ‘openbaar gemaakt’ in art. 15a Aw een andere, meer beperkte betekenis heeft dan elders in de Auteurswet; zie de noot van D.J.G. Visser bij het arrest in *Mediaforum* 2003-10, p. 341.

Gelukkig is er nog de informatievrijheid. Het hof acht de publicatie van delen van de documenten op de website van Spaink (www.xs4all.nl/~kspaink/fishman/home.html) op grond van art. 10 EVRM toch geoorloofd. Het hof hecht betekenis aan de informatieve, niet commerciële functie van haar site en wijst op de antidemocratische doelstellingen van Scientology. Het hof overweegt (r.o. 8.4) dat

“in deze bijzondere omstandigheden niet [kan] worden gezegd dat een beperking van de informatievrijheid op grond van de handhaving van het auteursrecht nodig is in de zin van artikel 10 EVRM en evenmin dat het belang van Spaink en de Providers en het algemene belang bij de informatievrijheid van artikel 10 lid 1 EVRM in verhouding tot dat van Scientology c.s. bij handhaving van hun auteursrecht in dit geval minder zwaar weegt.”

Met deze beslissing schaart het hof zich in een steeds langere rij rechterlijke colleges die bereid zijn auteursrechtelijke aanspraken aan de informatievrijheid te toetsen; zie P.B. Hugenholtz, ‘Copyright and Freedom of Expression in Europe’, in: N. Elkin-Koren & N.W. Netanel (red.), *The Commodification of Information*, Den Haag: Kluwer Law International 2002, p. 239-263. Nadat de Amsterdamse rechtbank in 1994 het spits had afgebeten in de Boogschutter-zaak (Rb. Amsterdam 19 januari 1994, *Informatierecht/AMI* 1994, p. 51) volgde in 1995 de principiële erkenning van het conflict door de Hoge Raad in de zaak Dior/Evora (HR 20 oktober 1995, *NJ* 1996, 682). In 1998 onderzocht het Amsterdamse hof de auteursrechtelijke aanspraken van het Anne Frank Fonds, dat bezwaar maakte tegen de publicatie door Het Parool van enkele pas ontdekte bladzijden van het dagboek (Hof Amsterdam 8 juli 1999, *Informatierecht/AMI* 1999, p. 116). Na een afweging van belangen kwam het hof tot het oordeel dat artikel 10 EVRM niet was geschonden.

In de onderhavige zaak geeft het algemeen belang, dat gediend is met een openbare discussie over een gevaarlijke sekte, uiteindelijk wel de doorslag. In de overwegingen van het hof ligt het oordeel verscholen dat Scientology haar auteursrecht *misbruikte* door te proberen Spaink de mond te snoeren. Het auteursrecht is ‘the engine of free expression’, zoals de Amerikanen het zo mooi zeggen – het is niet bedoeld om het openbare debat om zeep te helpen; zie E.J. Dommering, ‘De Thetanen van Scientology en de Übermensen van Mein Kampf’, *Netkwesities*, <http://www.ivir.nl/publicaties/dommering/netkwesities.thetanen.html>.